

ВІДГУК

рецензента, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

КОЙЧЕВОЇ ТЕТЯНИ ІВАНІВНИ

про дисертацію **БЕЛІТЧЕНКА ДМИТРА МИКОЛАЙОВИЧА**
«Формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів
фізико-математичних дисциплін»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми роботи та її зв'язок із науковими дослідженнями

Звернення дисертанта до проблеми формування науково-дослідницької культури вчителів фізико-математичних дисциплін зумовлене тим, що сучасна школа потребує вчителя, який сьогодні виступає не лише транслятором знань, а й здатного здійснювати дослідження у своїй сфері діяльності, пробуджувати інтерес в учнів до науково-дослідницької діяльності. З огляду на це, одним із основних завдань вищої педагогічної освіти України є підготовка конкурентоспроможного, високоосвіченого вчителя, у якого сформована професійна культура, який вмотивований на постійне збагачення власних знань, а також удосконалення практичних умінь і навичок та здійснення науково-дослідницької діяльності у професійній діяльності відповідно до здобутої спеціальності. Відтак, дисертаційне дослідження Дмитра Белітченка, присвячене теоретичному обґрунтуванню та експериментальній апробації моделі та методики формування науково-дослідницької культури вчителів фізико-математичних дисциплін є актуальним і своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Наукові напрацювання та методичні розвідки дисертанта є органічною частиною комплексного дослідження теми кафедри педагогіки

«Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (№0120U002014), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол №4 від 28 жовтня 2021 року) й скориговано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 9 від 30 березня 2023 року)

Наукова новизна та практична значущість одержаних результатів

Дисертаційне дослідження вирізняється **науковою новизною**: *вперше* визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін (стимулювання розвитку наукового світогляду майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін; удосконалення освітнього процесу шляхом використання інноваційних технологій, спрямованих на формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін; залучення майбутніх учителів до науково-дослідницької діяльності в позааудиторний час); *визначено* сутність поняття «науково-дослідницька культура майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін»; *уточнено* поняття «професійна культура майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін», «науково-дослідницька діяльність студентів», «складові науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін», «науковий світогляд»; *розглянуто* методологічні підходи науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін (інноваційний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, дослідницький, міждисциплінарний підходи); *виявлено* компонентну структуру науково-дослідницької культури майбутніх учителів

фізико-математичних дисциплін (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти), *визначено* критерії та показники зазначеного феномена: настановно-стимулювальний критерій (показники: наявність позитивної мотивації на здійснення науково-дослідницької діяльності, наявність мотивації досягнення успіху в науково-дослідницькій діяльності, наявність потреби в науково-творчій самореалізації); пошуково-дослідницький критерій (показники: обізнаність із сутністю науково-дослідницької діяльності, наявність дослідницьких умінь, наявність логічного мислення); проєктувально-творчий критерій (показники: наявність проєктувальних умінь, наявність комунікативних умінь, наявність творчого потенціалу); аналітико-оцінний (показники: наявність аналітичних умінь», наявність рефлексивних умінь», «наявність умінь оцінювати наукові здобутки учнів»). *розроблено* модель формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін яка складається з мети, етапів, педагогічних умов, форм, методів і засобів їх реалізації, компонентів і кінцевого результату; *подальшого розвитку* набули теорія і методика професійної підготовки майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін у закладах вищої педагогічної освіти

Практичне значення одержаних у дисертації результатів полягає в тому, що розроблено й апробовано діагностувальну й експериментальну методики формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін, програму елективного курсу «Науково-дослідницька культура вчителя фізико-математичних дисциплін». Зміст і результати наукового дослідження можуть використовуватися викладачами педагогічних закладів вищої освіти України, під час проведення занять, розроблення навчальних курсів і науково-методичних посібників, написання наукових статей, у післядипломній освіті вчителів фізико-математичних дисциплін, у ході підготовки курсових і кваліфікаційних (магістерських) робіт майбутніх учителів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження Дмитра Белітченка вирізняється чіткою логічною структурою, коректною методологією, виваженістю висновків та містить достатнє обґрунтування основних наукових положень, що виносяться на захист.

Коректно, професійно і методологічно правильно сформульовано науковий апарат дисертації, правильно визначено мету і завдання, об'єкт і предмет наукового пошуку. З огляду на мету роботи, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній апробації моделі і методики формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін під час професійної підготовки, визначено п'ять завдань дослідження, спрямованих на досягнення поставленої мети.

З метою розв'язання поставлених дослідницьких завдань та досягнення мети роботи застосовано загальнонаукові *теоретичні методи*: вивчення й аналіз філософської, соціальної, психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін для побудови структурної моделі та обґрунтування педагогічних умов формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін, узагальнення передового досвіду; *емпіричні методи дослідження* (спостереження, бесіди, вивчення науково-дослідницької діяльності студентів під час аудиторної та позааудиторної роботи, самооцінка, психологічні методики, тестування, тренінги тощо) з метою розроблення моделі формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і прикінцевий етапи) застосовано з метою перевірки дієвості моделі та експериментальної методики формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін; кількісний та якісний аналіз результатів дослідження з

використанням методів математичної статистики (λ -критерій Колмогорова-Смирнова) – для визначення ефективності експериментальної методики формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін.

Ознайомлення з текстом дисертації та змістом наукових публікацій Дмитра Белітченка свідчить про наукову обґрунтованість і достовірність результатів дослідження. Дисертант на належному рівні володіє методологією наукового пошуку, демонструє сформовану методологічну та наукову культуру, що сприяє ефективному досягненню мети дослідження та вирішенню його завдань.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка про впровадження № 1187/30/3 від 18.06.2024 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 08-527/3 від 21.06.2024 р.).

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Структура, логіка та обсяг рукопису дисертації підпорядкований дослідницькій меті – науковому обґрунтуванню моделі та методики формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін.

Дисертаційна робота складається з анотації двома мовами (українською та англійською), вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел до них, загальних висновків, додатків. Основний текст дисертації становить 173 сторінки. У тексті вміщено 13 таблиць, 8 рисунків, що займають 3 сторінки основного тексту. У списку використаних джерел 193 найменування (із них 8 – іноземною мовою). 14 додатків викладено на 53 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки.

Анотація лаконічно висвітлює дослідницьку стратегію наукового пошуку дисертанта та фіксує основні наукові положення.

У вступі висвітлено актуальність започаткованого дослідження, суперечності в підготовці майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін, наукову новизну і практичне значення роботи, інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **«Теоретичні засади формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін»** проаналізовано стан дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін, визначено сутність понять «науково-дослідницька культура майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін», уточнено поняття «професійна культура майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін», «науково-дослідницька діяльність студентів», «складові науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін», «науковий світогляд», представлено педагогічні умови формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін.

У другому розділі **«Експериментальна робота з формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін»** визначено критерії і показники, схарактеризовано рівні (високий, достатній, задовільний, низький) сформованості науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін, розроблено й апробовано діагностувальну й експериментальну методики, представлено модель формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін, подано результати констатувального та прикінцевого етапів дослідження.

Оцінка змісту й оформлення дисертації

У дослідженні Белітченка Дмитра Миколайовича дотримано всі вимоги до логіко-структурної схеми наукової роботи. Отримані наукові результати цілком відповідають задекларованій меті та завданням дисертації. Поршень

академічної доброчесності не виявлено. Результати наукового пошуку широко апробовано на міжнародних наукових конференціях. Авторські напрацювання викладено в 17 публікаціях автора (з них 5 – у фахових виданнях України (2 у співавторстві), 12 – апробаційного характеру (1 у співавторстві)). Засвідчуємо, що публікації висвітлюють матеріал усіх розділів дослідження. Кількість і обсяг публікацій відповідають усім чинним вимогам до оприлюднення матеріалів дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Як і будь-яка наукова робота, дисертація Дмитра Белітченка є підставою для дискусій, пропозицій, обміном думок. Не применшуючи дослідницького здобутку дисертації, зробимо кілька зауважень до роботи.

1. У пункті 1.1. автором зазначається, що найбільшою мотивацією учнів до навчання є науково-дослідна діяльність, яка стимулює учнів до пізнання світу. Проте не зазначено види науково-дослідницької діяльності учнів, в яких вони можуть брати участь.
2. Обґрунтовуючи цілком логічно обрані методологічні засади формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін, зокрема інноваційний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, дослідницький, міждисциплінарний підходи, дисертант зазначає, що в основі кожного із цих підходів закладено певні принципи, проте не розкриває їх сутності.
3. У заявлених методологічних підходах, які обрано як методологічне підґрунтя дослідження, не вистачає культурологічного підходу, зважаючи на те, що темою роботи є формування науково-дослідницької культури.
4. Рукопис містить нечисленні орфографічні та пунктуаційні помилки. Проте в цілому, текст виконаний кваліфіковано.

Зазначені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальні висновки

Наукова робота Белітченка Дмитра Миколайовича є оригінальним та самостійним дослідженням. У ній представлено науково обґрунтовані положення, вона містить новизну висновків і практичну цінність. Науковий й методологічний рівень дисертаційного дослідження високий, заявлена тема розкрита повністю. Вважаю, що рецензована дисертація є безсумнівним науковим внеском в педагогічну теорію й освітню практику; вона розширює, узагальнює й поглиблює знання про науково-дослідницьку культуру педагога як концептуальний параметр підготовки майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін до ефективної професійно-педагогічної діяльності.

Робота відповідає спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом МОН України від 06 березня 2019 № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022), а її автор – Белітченко Дмитро Миколайович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Тетяна КОЙЧЕВА

